

Kuolemajärvi -juhla 10.9.2023

Martti Talja, Karjalan Liiton puheenjohtaja

Kiitos kutsusta tulla tänne Raisioon Kuolemanjärvi- säätiön vuotuisen juhlaan. Meitä tänne tulleita kiinnostaa karjalaisuus sekä ystävien ja tuttavien tapaaminen. On mukava tulla yhteen ja haastella entiseen tapaan.

Kävin tyttäreni Soilen kanssa kuukausi sitten keskustelun, kuka on karjalainen? Hän yliopisto-opettajana on kosketuksissa korkeakoulu-nuorisoon. Syy keskusteluun oli opiskelijoiden pohdinta, kuka on karjalainen. Keskustelun keskipisteessä oli karjalan kielen osaaminen, voiko kieltä osaamaton olla karjalainen. Tämä pohdinta liittyyne ajankohtaiseen saamelaisuuden määritelmään ja sitä kautta vuosikymmeniä jatkuneeseen riitaan saamelaisten oikeudesta omistaa vuosisatoja hallitsemaansa maata. Karjalan kieli on yli kymmenelle prosentille Liiton jäsenistä oman suvun kotikieli. Harva enää taitaa kieltä, karjalan kielen elvytyskursseille on paljon hakijoita. Kannaksella sen sijaan puhuttiin karjalan murteita, joka ovat Suomen kielen itämurteita.

Kuitenkin yli miljoonalla suomalaisella ovat karjalaiset juuret. Meitä on täysi, puolikas, vartti ja kahdeksasosa jne. karjalaisia. Karjala oli valtava sulatusuuni, jonne tultiin eri puolilta Suomea työn perässä, parempia elinolosuhteita etsimään kautta vuosisatojen lännestä käsin. Me karjalaiset emme aseta rajoja montako sukupolvea on pitänyt asua luovutetulla alueella tai nykyisillä karjalan heimon asutusalueilla voidaksemme pitää itseämme karjalaisina. Karjalaisuus on meille juurien tiedostamisen ohella sitoutumista viemään eteenpäin karjalaista perinnettä ja kulttuuria. Karjalaisuus on tahtotila - tunnistaa ja tunnustaa juurensa.

Miten säilytämme karjalaisuuden ja kulttuurimme? Tämä on evakkojen ja meidän evakkojen jälkeläisten huoli. Karjalan Liiton jäsenyys kiinnostaa entistä vähemmän keski-ikäisiä ja nuoria polvia. Säilyykö karjalaisuus sitten muulla tavoin perheissä ja suvuissa? Miten pystyisimme viestimään omia karjalaisia juuriamme seuraaville sukupolville? Tietoisuus luovutetusta kotiseudusta, juuremme, on varmasti yksi kiinnekohta, josta käsin jokaisella meistä on mahdollisuus lähteä oppimaan omista juuristaan ja viestimään tietämystään oppimaansa eteenpäin. Karjalan Liitto etsii uusia keinoja tukea juurien etsintää.

Kävimme viime perjantaina yhdessä toiminnanjohtaja Minna Anttosen kanssa Suomen kulttuurirahastossa tutustumiskäynnillä. Vuonna 1937 perustettu Kulttuurirahasto on kiinnostunut

keskusrahaston tai maakuntarahastojen kautta rahoittamaan karjalaisen kulttuurin säilyttämishankkeita – tutkimusta ja käytännön esillepanotyötä.

Liitossa yksi mahdollinen hanke on kahtena vuotena jo pienin apurahoin valmisteltu karjalaisuutta tallentavan ja esittelevän verkkoarkiston tai -museon lopullinen toteutus. Tarvitaan vielä kokoavaa ja kokonaisuutta hahmottavaa työtä ja digitaaliseen ympäristöön julkaisuratkaisuja. Lähes kaikki tallennettavissa oleva muistitieto menetetyistä Karjalasta on jo koottu, kiitos siitä teille pitäjien puurtajat. Nyt on aika siirtää ydin tuosta tiedosta juuriaan etsivien karjalaisten tietoisuuteen sähköisesti modernein some- välinein.

Voidaan puhua myös verkkoportaalista – eli sivustosta, jonka avulla kootaan laaja-alaisesti yhteen tietoa karjalaisuudesta ja karjalaisesta elämänmuodosta. Tähän työhön kutsun myös karjalaisia pitäjäsäätiöitä.

Seuraavassa säätiöseminaarissa jatkamme edellisvuotena Säätiöt ja Rahastot ry:n toiminnanjohtaja Liisa Suvikummun esille nostamaa keskustelua säätiöiden hallinnon vastuusta säätiöiden hallinnoimien yhteisöllisen varallisuuden hallinnoinnin tehokkuudesta, varallisuuden tuottavasta sijoittamisesta ja tuoton vaikuttavasta kohdentamisesta.

Itse olen molempien vanhempieni kautta vahvasti kiinni kannakselaisessa turpeessa. Olen talonpoikaissukujen Taljojen ja Jantusten jälkeläinen. Molemmat suvut ovat asuneet Jääsken kihlakunnan kaakkoisnurkassa Vuoksen itärannalla 1600- luvulta. Jantusista tiedetään lisää, että he asuivat Kirvun Jantulan kylässä ainakin maakirjojen tultua pakollisiksi vuodesta 1539.

Jos haluan tuoda esille henkilökohtaiset juureni, esittelen itseni talon nimeä käyttäen erottelemaan muut saman sukunimiset toisistaan seuraavasti: ”Mie oo Pekkola Martti. Miu vanhempain olliit Korpela Yrjö ja Pekkola Terttu, hyö assuit Vuokseranna Kaskises, hyö olliit kaskisoisii”. Kaskiselän kylä oli seuraava kylä pohjoiseen Äyräpään Vuosalmelta Vuoksen itärannalla

Kun tapaan itsensä karjalaisjuuriseksi esittelevän henkilön, tapanani on tiedustella hänen sukutietämystään: ”Mistä kunnasta tai kaupungista sukusi on kotoisin”? Jos tästä selviää, ” Mistä kylästä ja mistä talosta”. Yritän näin kannustaa jokaista karjalaista selvittämään juurensa.

Tänään meidän on hyvä muistaa, Karjala on ollut Ruotsin ja Novgorodin ikaikaista riita-alueita. Alueella on käyty kymmeniä kahakoita tai suurempia sotia. Esivanhempamme ovat aina puolustaneet aseita kotiaan ja rakentaneet tuhotut asumuksensa uudelleen.

Ensimmäinen rajanveto maiden välillä tapahtui elokuun 12. päivänä 1323, 700 vuotta sitten. Tällöin Pähkinälinnassa solmittiin ensimmäinen rauha Ruotsin ja Novgorodin välille. Rauha lienee ollut suullinen. Kirjalliset dokumentit rauhan sisällöstä ovat vasta seuraavalta vuosisadalta, jolloin raja lienee merkitty ainakin Rajajoelta Savonlinnaan maastoon. Uusi raja jakoi Karjalan Kannaksen kahtia. Viipurin ja Olavinlinna olivat Ruotsin kuninkaan vallan merkkejä ja verotuksen keskuksia, alueen asukkaille rajalla ei ollut tuolloin nykyistä merkitystä. Saatettiin muuttaa rajan toiselle puolelle pakoon kuninkaan veroja, tosin toisellakin puolella niitä joutui maksamaan.

Pähkinäsaaren rauhan rajan kulku ja suomalainen geeniraja ovat kuin kaksi marjaa, ne kulkevat lähes päällekkäin. Miesten perimää tarkasteltaessa genetiikan avulla Suomessa asuu kaksi eri kansaa ja niiden välinen raja kulkee edelleenkin Pähkinäsaaren vanhan rajan mukaisesti. Erot eivät suinkaan ole syntyneet Pähkinäsaaren rauhan myötä. Ne olivat olemassa jo ennen sitä. Länsi-Suomea tuolloin asuttaneet ihmiset olivat tulleet pääosin Ruotsista ja Euroopasta, Itä-Suomea asuttaneet puolestaan idästä ja kaakosta, josta käsin maamme asutettiin yli 10 000 vuotta sitten. Raja jakoi meidät karjalaiset kahtia.

Suomen itsenäistyminen aiheutti merkittävän muutoksen elämisen ehdoille Karjalassa. Pietarin läheisyys oli ollut eduksi Karjalalle. Euroopasta Pietarin kautta tulleet uudet keksinnöt otettiin muuta Suomea nopeammin käyttöön. Lähes koko luovutettua aluetta oli hyödyttänyt myös kauppa Pietariin. Etenkin rajan pinnasta vietiin karjatalouden tuotteita, maan antimia, kalaa, sahatavaraa jne. Meriliikenne ja rahtitoiminta toi monille tuloa myös Kuolemanjärvellä. Turvallisen merenkulun kannalta tärkeä Seivästön majakka sijaitsi Kuolemanjärvellä. Huvila-asutus oli satapäinen Kuolemanjärvellä ja toi kaivattua tuloa maatalouspitäjään.

Suomen itsenäistyttyä meni raja virallisesti kiinni ja tämä aiheutti merkittävän tuotantosuunnan muutoksen etenkin rajan läheisyydessä oleviin pitäjiin – karjataloudesta oli siirryttävä monipuoliseen maatalouteen, enää ei ollut tuotavissa Pietarista halpaa viljaa, vaan oli tehtävä tuotantosuunnan muutos ja kasvatettava vilja itse. Nopeassa tahdissa Kuolemanjärven peltoala lähes kaksinkertaistui.

Kuolemanjärvi on tunnettu Mikael Agrigolan (Mikko Maanviljelijän) kuolinpitäjänä. Hän sairastui kevättalvella 1557 vakavasti palatessaan rauhanneuvottelumatkalta Moskovasta. Mikael Agricola kuoli Kyrönniemellä 47 -vuotiaana ehkä keuhkokuumeeseen 9. huhtikuuta 1557.

Agrigolan muistomerkki ja museo ovat edelleen Kyrönniemessä huonon tien päässä. Outoina lähdimme linja-autolla yrittämään Jantusen sukumatkalla muistomerkille. Meidän oli käännyttävä takaisin ensin ”peruutusmatkalla” peruuttaen ja voimalinjan alla kuljettaja yritti kääntää autoa. Auto joutui pehmeän hiekan päälle ja juuttui paikalleen. Me Jantuset osoitimme voimamme ja työnsimme auton liikkeelle. Hinausautoa ei tarvittu matkan jatkamiseen.

Kuolemanjärven Kämärän asemansseudun taistelu 27.1.1918 on yksi vapaussotamme ensimmäisiä taisteluja. Kämärän asemalla yrittivät Venäjänsaarelaisten eli Viipurinlahdelta tulleiden suojeluskuntalaisjoukkojen iskuryhmät pysäyttää Pietarista tullee asejunan onnistumatta siinä. Taistelussa veturi saatiin suistettua kiskoilta, mutta Tampereelle menossa ollut iso aselasti toimitettiin myöhemmin perille. Taistelussa haavoittui vaikeasti Jukka Rahja, toinen punaisten johtajiin kuuluneista Rahjan veljeksistä.

Vapaussodan alkamisen ensimmäisistä toimenpiteistä käydään keskustelua pohjalaisten kanssa. Mannerheim julisti sodan Pohjanmaalla 28.1.1918. Oliko taistelun alku kuitenkin karjalaisten käsissä. Yhteenotot alkoivat Pietisen tehtaalla Viipurissa 19.-20. tammikuuta tapahtuneena ampumisena, jossa viisi ihmistä menehtyi. Karjalan suojeluskuntalaiset tarttuivat 23. tammikuuta aseisiin ja 500 suojeluskuntalaista yritti valloittaa Viipurin rautatieasema. Tämä olisi katkaissut aseiden kuljetuksen rautateitse Pietarista muualle Suomeen.

Viipurissa rautatieaseman valtaus epäonnistui valkoisten koordinoinnin puutteeseen ja punaisten ylivoimaan. Osa valkoisista jäi vangiksi ja loput hiihtivät ainoaan mahdolliseen vapaaseen suuntaan Viipurinlahden jäälle ja majoittuivat kauppaneuvos E. V. Sellgrenin huvilan maille Venäjänsaareen. Alue on nykyisin Putinin yksityiskäytössä.

Perjantaina 26. tammikuuta ”venäjänsaarelaisiksi” kutsuttu pataljoona lähti Viipuri itäkautta kiertäen noin 30 kilometriä Viipurin koillispuolella sijaitsevaan Antreaan, jonne valkoiset aikoivat perustaa tukikohtansa. Säiniön aseman kohdalla Pietarin radan ylitys ei onnistunut, vaan venäjänsaarelaiset suuntasivat kohden Kämärän asemaa edellä kuvatuin seurauksin.

Kuten tunnettua ensimmäinen itsenäisyysotamme päättyi punaisten antautumiseen. Toinen oli historian kulku Ukrainassa. Ukraina päätti itsenäistymisestään 22.1.1918. Ukraina joutui myös sisällissotaan, joka oli pitkä ja monivivahteinen ja päättyi lopulta bolsevikkien voittoon. Sota sisälsi Ukrainan sisäisiä yhteenottoja ja sotaa Neuvosto-Venäjää vastaan marraskuusta 1917 marraskuuhun 1921. Alkuvaiheessa sotatapahtumiin osallistui Saksa ja loppuvaiheessa myös Puola.

Toisen ja kolmannen itsenäistymissotamme – 1939-1940 ja 1941-1944 ansiosta evakkokansa säilytti henkensä, vapautensa, kielensä, kulttuurinsa, uskontonsa, usein ammattinsa, ihmissuhteensa, perheensä, historiansa, tapansa, ruokakulttuurinsa jne. Siksi karjalaisuus elää vielä teissä ikääntyneempi sukupolvi. On nykypolven asia ratkaista, millaisen painoarvon karjalaisuus ja tuon vanhan kotiseudun vaaliminen saa nyt ja tulevaisuudessa. Tätä Stalin eikä nykyvenäjä pysty meiltä riistämään koskaan.

Olin eilen Sibelius festivaalin konsertissa Lahden Sibelius- talolla. Ukrainalaistaustainen orkesterinjohtaja Dalia Stasevska viimeisillään raskaana ollen johti konsertin ensimmäisenä numerona Finlandian antaumuksella. Itse koin, että hän rinnasti Suomen sortovuosien aikaisen Sibeliuksen sävellyksen oman kansansa vapaustaisteluun. Itse pidän ensimmäisen sortokauden aikana vuonna 1899 tehtyä sävellystä aikansa protestilauluna. Puhuttelevat sanat sävellys sai tosin vasta vuonna 1940 V.A. Koskenniemen toimesta. Sävellys henkii ulkoisen painostuksen alla kansan yhtenäisyyden löytymistä. Yhtenäisyyden voima voittaa lopulta ”öisen uhan ja aamun kiuru kirkkaudessa soittaa” kuten Koskenniemen säkeissä todetaan.

Ukrainan sodan saartojen ja Suomen Nato- jäsenyyden myötä Venäjä on aloittanut monimuotoisen informaatiovaikuttamisen meihin suomalaisiin. Sen tavoitteena on eripuraa ja epävarmuuden aikaansaaminen kansamme keskuudessa. Me suomalaiset olemme vaikea vastustaja koska olemme harvinaisen yhtenäisiä mm. Nato-kannassamme. Olen huolissani kuitenkin Euroopan ilmapiiristä, se muistuttaa 1930- luvun tapahtumia ääri-ilmioineen.

Osana tuota hybridi-vaikuttamista on meihin karjalaisiin vaikuttaminen uhkaamalla sankarihautausmaidemme tuhoamisella. Kyse on Suomen puolesta henkensä antaneiden muiston häpäisemisestä. Ensimmäisenä kohteena oli Koivisto, nyt on Kirvu nostettu kohteeksi, mikä

hautausmaa seuraava kohde. Tikun nokkaan on nostettu erityisesti ne hautausmaat, joiden muistomerkeissä on pelkästään suomenkielinen teksti.

Sotavainajien muiston vaalimisyhdistys on Suomen ja Venäjän välisen sotilashautausmaita koskevan valtiosopimuksen 1992 neuvotteluosapuoli. Venäjällä vastaava viranomais on Vojennye Memorialy (Kansainvälisen sotilas- ja muistoyhteistyön liitto).

Vojennye Memorialy tulkitsee valtiosopimusta niin, että alueviranomaisten kanssa tehdyt sopimukset eivät ole päteviä ja vaativat kunkin hautausmaan osalta uutta Vojennye Memorialylle osoitettua hakemusta. He viittaavat Venäjän lainsäädännön muutokseen vuonna 2012 koskien sankarihautausmaiden hallintaa ja hautausmaamuistomerkkien pystytyslupaa.

Olemme pakotettuja tekemään sankarihautausmaillemme uudet suojeluhakemukset ja niiden tekemiseksi on Karjalan Liitto kääntynyt pitäjaseurojen ja säätiöiden puoleen koska teillä on tiedossa Kuolemajärven osalta sankarihautausmaan yksityiskohdat ja mahdollisuus ajankäytöllisesti valmistella anomukset pikaisesti ja laadukkaasti.

Tämän päivän akuutein asia on Karjala- lehden tulevaisuus. Onnistummeko herättämään henkiin 119 vuotisen lehden konkurssin jälkeen. Karjalan Liitto on vastuullinen uuden Karjala- lehden julkaisemisessa uudistetulla lehden tuotantotavalla yhteistyössä painotalo PunaMustan kanssa. Lehden näytenumeroon pääsee tutustumaan karjalalehti.fi sivun kautta. Lehden tilaus onnistuu samoilta sivuilta. Me karjalalaiset tarvitsemme yleiskarjalaisen uutis- ja kulttuurilehden Karjalan. Yhteistyö pitäjälehtien kanssa on välttämätöntä.

Karjalan Liiton jäsenet saavat 15 euron alennuksen omasta vuositilauksestaan ja kaikista tekemistään lahjatilauksista. Tilaamalla lehden jäsenetuna on mahdollisuus saada lähes kokonaan Liiton 20 euron jäsenmaksun takaisin.

Karjalan Liiton liittohallitus päätti elokuun puolivälissä, että lehdestä julkaistaisiin toinen näytenumero syyskuun lopulla Karjalan Kunnaiden mukana kaikille Liiton jäsenille ja lehden ennakkotilanneille ennen lehden säännöllisen kuukausittaisen julkaisemisen aloittamista joulukuussa. Seurat ovat hyödyntäneet ilahduttavasti lehteä tiedotuskanavana – seurailmoituksia on jätetty yli 30. Tämä osoittaa, että me tarvitsemme lehteä. Tämä tarve täytyy muuttaa tilauksiksi. Karjalan Liitossa on hahmoteltu seurojen välistä tilausten hankintakilpailua – näin toimittiin myös Karjalan Liiton perustamisvuosina.

Sähköinen viestintä ja yhteydenpito ovat tulleet jäädäkseen. Karjala-lehti on saatavissa myös sähköisenä näköislehtenä sisältäen arkiston lukuoikeuden. Meidän karjalaisten ja karjalaisten toimijoiden on hyödynnettävä näitä uusia mahdollisuuksia yhteydenpidossa ja tapahtumien järjestämisessä. Karjalan Liitto on tässä kehityksessä mukana.

Kaiken toiminnan ydin on kuitenkin henkilökohtaiset tapaamiset ja ihmiseltä ihmiselle viestintä kuten tässäkin tapahtumassa. Perikarjalaisella nuotilla lausuttu ”mie, sie ja myö yhes” on se voima, jolla karjalaisuus voi hyvin ja siirtyy nykyajan viestivälinein seuraaville polville.

Näin lopuksi lainaan aikansa uurastajan Taavetti Inkisen muistomerkin viestiä meille kaikille. Muistomerkin pystyttivät Viipurin maanviljelysseura ja Kuolemanjärven maanmiesseura Karjalaisten kylässä sijainneen Kotilammen suoalueen kuivattajan kunniaksi. Inkinen lähes yksin kaivoi 20 vuodessa paikoin 10 metriä leveän ja kolmen kilometrin valtaojan. Peltoa kuivatuksella saatiin kuivatauksella 247 hehtaaria 65 tilalle ja asumukselle. Muistomerkin sanat ovat antrealaisjuurisen Juho Kurjen sanat:

---

”Suomalainen sisu sitkuin  
tässä työn vei sankaruuteen.  
Koko seudullansa  
aukoi ovet onnekkuuteen.”

---